

Mindfitness in het Groen Lint

Kunst in opdracht voor Oostende

KATRIEN LAENEN | TEAM VLAAMS BOUWMEESTER

Voorjaar 2014 verschijnt het vervolg op de publicatie Kunst in Opdracht (2006). Het nieuwe boek biedt een overzicht van alle projecten die door de kunstcel van het Team Vlaams Bouwmeester werden opgevolgd in de periode 2006-2013. Het omvat onder meer een volledige, geïllustreerde inventaris van al deze kunstprojecten, gesprekken met publieke opdrachtgevers en een aantal bijdragen van externe auteurs die specifiek ingaan op één bepaald kunstwerk. Bij wijze van voorsmaakje hier alvast een gesprek tussen Katrien Laenen, coördinator kunst in opdracht bij het Team Vlaams Bouwmeester, en Eli Devriendt, als landschapsarchitect verbonden aan de stad Oostende. Deze laatste is als projectbegeleider betrokken bij de ontwikkeling van het masterplan voor het Groen Lint rond Oostende, waarvan de opmaak via de Open Oproep werd toevertrouwd aan TV Technum – ADR / Georges Descombes. In het kader van dit masterplan werd ook een kunstopdracht uitgeschreven: fotografie Katrien Vermeire en schrijver Peter Verhelst trokken het landschappelijke en stedenbouwkundige project mee op gang.

Wat betekent kunst voor jou en voor de stad in relatie tot de publieke projecten waarin jullie betrokken zijn? Zijn de kunstprojecten er toevallig gekomen of hebben jullie kunst vanuit eigen interesse op de agenda geplaatst?

ELI DEVRIENDT | In de publieke ruimte kunnen kunst en architectuur soms samenvloeien tot één geheel. Oostende kent hier van een paar treffende voorbeelden, denk maar aan het Kursaal of het prachtige, pas gerenoveerde postgebouw van Gaston Eysselinck. In beide gebouwen is een beeldengroep geïntegreerd, respectievelijk van Jespers en Cantré. Die bepalen mee de identiteit van die gebouwen en je kan ze niet wegdenken. Om de geest van een plek uit te drukken is architectuur alleen niet voldoende. Als je aan een gebouw een extra dimensie wil geven, kom je automatisch bij kunstenaars uit. En dat geldt ook voor het ontwerp van publieke ruimte: pleinen, straten, parken...

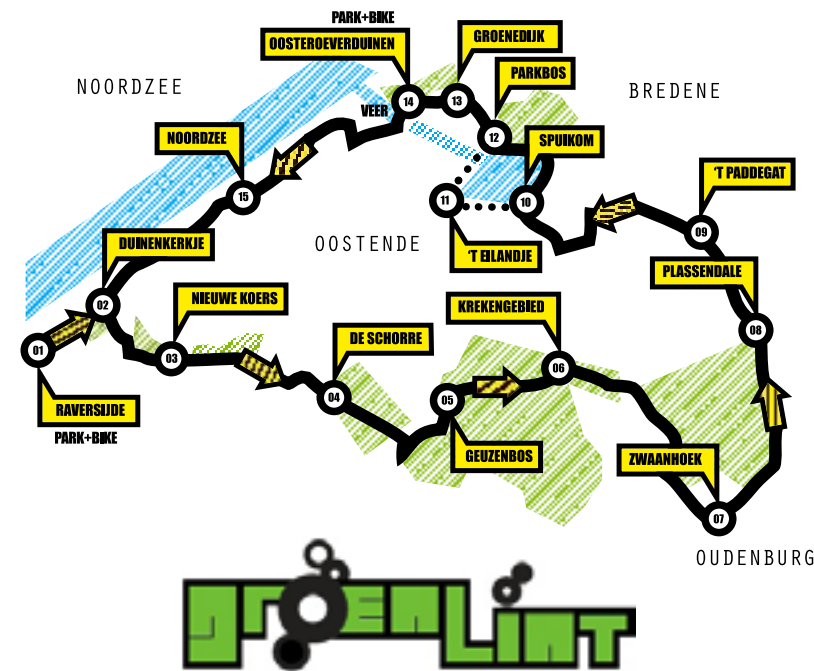
Dat kunst hier op de agenda staat, zit dus voor een stuk in de traditie, maar het heeft ook te maken met eigen interesse, en soms gebeurt het eerder toevallig. Neem nu Johan Tahons beeld *ZON Anima/Animus*, dat zopas werd geplaatst in het Maria-Hendrikapark. De kunstenaar woonde in Oostende, is zeer geïnteresseerd in sterrenkunde, en de burgemeester deelt die passie. Tijdens het renovatieproces is het idee gegroeid om in

het park een hedendaagse toevoeging aan te brengen door de inplanting van een beeldhouwwerk. Het Maria-Hendrikapark is een prachtig park, eind 19de eeuw vormgegeven door Elie Lainé en de Duitse architect Keilig. Bij de Engelse landschapsstijl draaide alles om de scenografie. Aan de hand van kunstwerken of architecturale elementen kreeg een wandeling door het park een narratieve dimensie. Met de integratie van het werk van Tahon in het park, haken we opnieuw aan bij de oorsprong, het basisidee van de Engelse landschapsstijl. We brengen een hedendaagse toevoeging; een universeel verhaal over het heelal, het dieper menselijke, het archetypische en de mythe.

In het park is trouwens nog een tweede beeld geplaatst, van Michael Ray Charles: *Three Graces*, een aanklacht tegen racisme. Het zijn twee kunstprojecten die mee de identiteit van de plek uitmaken.

Sommige natuurliefhebbers ervaren vormgeving of het aanbrengen van kunstobjecten in het landschap als storend. Is dat spanningsveld natuur-cultuur iets wat je bezighoudt?

ELI DEVRIENDT | Het is hier allemaal cultuurlandschap hé. Het Maria-Hendrikapark bijvoorbeeld ziet er zeer natuurlijk uit, maar is het product van een geraffineerde vormgeving met de bedoeling een idyllische natuur te evoceren.

GROEN LINT

Ik kaart het aan omdat de kunstcel bijvoorbeeld betrokken was bij de plannen voor een kunstopdracht in het overstromingsgebied van de Schelde, waar in het kader van het Sigmaphan hele nieuwe natuurgebieden ontstaan. Sommigen vinden dat kunst daar een plaats heeft, anderen juist niet.

ELI DEVRIENDT | Je moet de context inhoudelijk bekijken. Ik vind niet dat in een stuk waardevolle natuur a priori geen enkele ingreep mag gebeuren. Maar ik denk wel dat je de opdracht scherp moet formuleren, dat je er zeer goed moet over nadenken. En dat de *do nothing option* soms wel de juiste kan zijn.

Kan je iets vertellen over het proces dat jullie doorgemaakt hebben bij de start van de Open Oproep voor het Groen Lint en jullie keuze om, met een professionele omkadering, een artistiek voortraject af te leggen?

ELI DEVRIENDT | Het Groen Lint is een zeer complexe opdracht. Het gaat om een groene gordel rond Oostende, maar ook om het zoeken naar een ontwikkelingsvisie en -strategie. Er zijn vijftien verschillende landschappen mee gemoeid. Ik denk dat er in Vlaanderen niet veel opdrachten zijn uitgeschreven waar op zo'n grote schaal wordt nagedacht over landschap, in de omgeving van een centrumstad. Het formuleren van een projectdefini-

[15] **NOORDZEE** Op 17 augustus 1969 stormde een man in legeruniform met een bajonet op zijn geweer op de zee af. Toen men de man vertelde dat de oorlog al 24 jaar voorbij was, schudde hij ongeloofig zijn hoofd. Vier mannen waren nodig om hem ervan te weerhouden naar zijn bunker terug te keren. Men liet hem foto's van de bevrijding zien (hij huilde). Men liet hem auto's en telefoons en televisies zien (hij ging door de knieën van angst). Met zachte dwang leidde men de man naar zijn nieuwe huis, waar hij elke nacht aan het raam in de richting van de zee stond te kijken. Ten slotte bracht men de man terug naar het strand. 'Als we toch een taak te vervullen hebben in het leven' fluisterde hij samenzweerderig, 'laat mij dan diegene zijn die de zee beschermt.' Toen rende hij de duinen in. Toen gemeentewerkers jaren later de bunker binnengingen om schoon te maken, werd geen spoor van de man zelf teruggevonden, maar wel een vuurwerkpijl (ongebruikt), een angstkogel (met onleesbaar gemaakte naam op de huls) en de foto van een onbekende, glimlachende vrouw met op de achterzijde in sierlijke letters: 'Altijd zal ik op je wachten'.

© Katrien Vermeire

tie was niet zo eenvoudig. Van jullie kwam de suggestie om voor een artistiek voortraject te gaan. Dat heeft ons meer vat doen krijgen op de opdracht. Vooraf hebben we een aantal vergaderingen belegd met culturele actoren in Oostende, die de context en de stad goed kennen. Concreet waren onder meer Philip Van den Bossche (directeur mu.ZEE), Hendrik Tratsaert (artistiek leider Kunstencentrum Vrijstaat O), de mensen van het AGSO (Autonoom Gemeentebedrijf Stadsvernieuwing Oostende) en de kunstcel daarbij betrokken. Tijdens die vergaderingen zijn heel veel mogelijkheden de revue gepasseerd.

Dat waren ook mensen met heel verschillende achtergronden.

ELI DEVRIENDT | Inderdaad, en ik denk dat het belangrijk is dat we die gesprekken gevoerd hebben. Uiteindelijk zijn we bij Peter Verhelst en Katrien Vermeire uitgekomen. Zij hebben in een reeks sterke beelden de essentie van dat landschap gevat. Hun bijdrage heeft een neerslag gevonden in een boekje.

[09] **'T PADDEGAT** De boomkruinen naar één kant gewaaid, zoals de haren van zij die op de pier naar zee staan te kijken. Zien we land? Zien we ons huis? Ga op je hurken in de berm zitten kijken naar wat in het water leeft. De eitjes van onze dromen. De larven van onze dromen. De muggen die 's nachts op ons komen zitten in de hoop iets van die dromen op te zuigen.

'Geef nooit je droom op,' roept de wind. 'Droom op. Droom op,' echoën de muggen.

[11] **PARKBOS** Naar het schijnt (het is een verhaal van alle tijden) hingen vroeger geen bladeren aan de bomen, zodat het enige verschil tussen de takken en de wortels eruit bestond dat de takken in de lucht en de wortels in de grond staken. Toen een visser niet terugkwam van de zee, hing zijn vrouw aan elke tak van elke boom elke avond één brief waarin ze elke millimeter van haar eigen lichaam beschreef, elke zucht, elke traan en elke droom die ze voor hem bewaarde, in de hoop dat hij op een ochtend terug zou komen. Toen alle takken vol brieven hingen, stapte de vrouw in haar trouwjurk het water in. Sinds die dag hangen bomen vol bladeren.

Neem plaats in het bos. Kijk omhoog. Lees de woorden uit de brieven die de vogels met hun vleugels in de lucht schrijven.

[03] **NIEUWE KOERS** Ga op handen en voeten staan. Sluit je ogen. Voel hoe je rug, je armen en benen uitrekken. Hoe je vingers aan elkaar groeien en tot hoeven versmelten. Voel hoe de wind door je haren blaast – het zijn geen haren, het zijn manen die van je nek in een donkere streep over je rug groeien en je een staart geven. Galoppeer de helling op: het is geen helling, maar een schans om naar de sterren te springen.

[05] **GEUZENBOS** Luister hoe de struiken lispelen, hoe de bladeren fluisteren. Diep in de struiken liggen geheime tuinen verborgen. Wanneer de sterren goed staan, komen in de geheime plassen onder de volle maan mannen en vrouwen baden. Als de zon opkomt, veranderen ze weer in vossen, kruisbekvogels, schermhavikskruid – soms vangen we op zonnige dagen een glimp op van hun kinderen die glanzend als dolfijnen langs de oevers spelen.

Ga op je hurken zitten. Schep wat water in je handpalmen. Luister hoe de struiken lispelen, de bladeren fluisteren: 'Vos, kruisbekvogel, schermhavikskruid.'

© Katrien Vermeire © Katrien Vermeire

© Katrien Vermeire © Katrien Vermeire

PETER VERHELST EN KATRIEN VERMEIRE HEBBEN IN EEN REEKSTERKE BEELDEN DE ESSENTIE VAN DIT LANDSCHAP GEVAT

Was die publicatie al klaar toen de selectie van ontwerpers voor de Open Oproep bekend werd?

ELI DEVRIENDT | Dat liep allemaal wat gelijktijdig, maar in de projectdefinitie stonden wel al de tekst en de beelden: die waren klaar. We hebben mede voor Peter Verhelst en Katrien Vermeire gekozen omdat hun werk toegankelijk is. We wilden op die manier niet alleen voor onszelf en de deelnemers aan de Open Oproep de projectdefinitie verrijken, maar ook iets genereren wat in het hele communicatieproces kon worden ingezet. Twee vliegen in één klap. We hebben het boekje en een wandelkaart op 55.000 exemplaren laten drukken.

Hoe verliep de samenwerking met Katrien Vermeire en Peter Verhelst?

ELI DEVRIENDT | De beelden van Katrien Vermeire waren er eerst. Toen hebben we aan Peter Verhelst een soort pamflet gevraagd, over het belang van dat Groen Lint. We hebben met hem een korte rondgang gemaakt, hem verteld over de geschiedenis en over waar we met het Lint naartoe willen. Dat we weer meer een open landschap willen, een betere omgang met erfgoed, enz. Met die voorkennis heeft hij een *mindfitness bedacht*. Bij elke foto een tekst, die je meeneemt in het gebied, in de toekomst, die de geest en het verlangen prikkelt... Daarnaast heeft hij ook een imaginaire toespraak geschreven. Het resultaat was ongelooflijk stimulerend, ook voor de opdrachtgevers en voor de vijf ontwerpteams die over de opdracht nagedacht hebben: ze voelden beter aan waar dat project heen moest.

Hoe ver staat het project nu?

ELI DEVRIENDT | Omdat het zo'n groot project is, hadden we eerst en vooral nood aan een ontwikkelingsvisie en -strategie: heb je een containerpark, een crematorium, een plek voor evenementen nodig, waar moeten die dan komen? De opdracht is toege-

wezen aan TV Technum –ADR / Georges Descombes in juli 2012, en inmiddels is het masterplan afgerond. In een volgende fase is het de bedoeling om deelprojecten te realiseren.

Was ook burgemeester Vandecasteele enthousiast over het artistieke voortraject?

ELI DEVRIENDT | Ja hoor, hij is echt begeistert en zet sterk in op de communicatie. In het voorjaar hebben we, met de burgemeester als gids, 1600 mensen rondgeleid langs het Groen Lint, via fiets- en bustochten. Nu blijkt dat heel wat Oostendenaren op zondag dit traject afleggen, omdat het zo gevarieerd is. Omdat je de veerboot moet nemen om de havengeul over te steken, is het een beetje als reizen in je eigen stad. Maar er is nog veel werk aan de winkel om die verschillende deelgebieden verder in te richten, zodat ze door de bewoners van de aangrenzende stadswijken worden omarmd. Dat zal een blijvende communicatie-inspanning vergen. Inmiddels was er tijdens de maanden maart – april 2013 een openluchtentoonstelling in de Koninklijke Gaanderijen, met de foto's van Katrien Vermeire, de teksten van Peter Verhelst en een synthese van het masterplan van Descombes en Technum.

Blijven communiceren is dus een aandachtspunt, zeker bij zulke grote projecten.

ELI DEVRIENDT | Klopt. Daarom zijn we ook zo blij dat Kunstencentrum Vrijstaat O, dat trouwens de suggestie aanreikte om voor deze opdracht samen te werken met Vermeire en Verhelst, ondertussen het plan heeft opgevat om zijn tweejaarlijks dansfestival 'Dansand' ook op bijzondere plaatsen langs het Groen Lint te laten plaatsvinden. De toon is dus gezet.